

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИСВІТЛЕННЯ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ У МУЗЕЙНИХ ЕКСПОЗИЦІЯХ

Аналізуються нові технології у побудові експозицій та виставок, які присвячені подіям сучасної російсько-української війни (2014 – 2023 рр.). Підкреслюється, що специфіку формування фондів і пошукову діяльність музеїв щодо експонатів російсько-української війни нині визначають сучасні інтернет-технології та віртуальні засоби. Наголошується на значенні новітніх форм обговорення експозиційної діяльності, таких як проведення музейних «воркшопів». Важливим напрямом представлення сучасних експозицій стали зарубіжні презентації виставок українських музеїв. Робиться висновок, що пошукова діяльність щодо комплектації та висвітлення музейними засобами історії російсько-української війни розпочалася у 2014 р. після початку війни рашистів проти нашої держави і особливо зросла у 2022 – 2023 роках після розгортання повномасштабної агресії.

Ключові слова: військові музеї, російсько-українська війна, національно-патріотичне виховання, музейний «воркшоп», експозиційна діяльність, музейні виставки, музеєзнавство.

Актуальність проблеми. Важливим засобом проведення національно-патріотичної та виховної роботи у Збройних Силах України є діяльність військово-історичних музеїв, що, зокрема, покликані надавати допомогу командирам та їх заступникам щодо підготовки підпорядкованого особового складу до належного виконання поставлених навчальних та бойових завдань, підготовки до збройного захисту держави тощо.

Свою місію військово-історичні музеї здійснюють за допомогою музейного зібрання, де об'єктивно та всебічно висвітлюють історію сучасної російсько-української війни – найбільшого мільярного конфлікту новітньої історії після Другої світової війни; демонстрацією масштабів та наслідків цієї катастрофи для України в глобальному контексті через долі її учасників, свідків і жертв; за допомогою музейних засобів розкривають історичні реалії про жертвність і подвиг українського народу в боротьбі

Бураков Юрій Васильович, кандидат історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Наукового центру Сухопутних військ Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Гневашева Анастасія Вікторівна, військовослужбовиця в/ч Т0110, м. Львів.

© Бураков Ю. В., Коротіна А. В., 2023

проти російського мілітаризму, сприяють вихованню патріотів і свідомих громадян України.

Тобто уся діяльність військово-історичних музеїв спрямована на те, щоб допомогти людям зрозуміти причини трагедії російсько-української війни, розкрити історичну правду про жертвовність і подвиг українського народу в борні проти рашизму, сприяти національно-патріотичному вихованню громадян. Вивчення історії російсько-української війни є актуальним завданням воєнно-історичної науки в цілому й військового музеєзнавства, зокрема.

Метою статті є вивчення й аналіз застосування нових технологій у побудові експозицій та виставок, які присвячені подіям сучасної російсько-української війни (2014 – 2023 рр.).

Історіографія питання. Проблеми сучасної музеології активно вивчають зарубіжні науковці – Е. Гохстрат (E. Hoogstraat), А. Гейн (A. Heijn), Л. Норріс (L. Norris), Д. Шафер (D. Schafer) та ін. І в теоретичному, і в практичному аспектах зарубіжні дослідники накопичили певний позитивний досвід із висвітлення воєнної історії.

Важливі загальнотеоретичні підходи до діяльності сучасних музеїв, зокрема військових, аналізуються у ґрунтовній монографії за редакцією відомої британської музейниці Шерон Макдональд (*A companion to museum studies, 2006*). «Компаньонів з вивчення музеїв», саме так перекладається книга за редакцією Шерон Макдональд, поза іншим, окреслює методологію використання цифрових технологій, які розширюють можливості знайомства відвідувачів з музеями, перебуваючи за їх межами. Як приклад успішного порушення ортодоксальних норм музейних експозицій з метою збільшення зацікавлення у їх відвідуванні, особливо дітьми та молоддю, наводиться досвід Королівського військового музею у Брюсселі і Музею збройних сил Іспанії у Мадриді.

Глибоке дослідження австралійської спеціалістки Т. Роппола у галузі виставково-експозиційного музейного дизайну присвячене розумінню того, як відбувається взаємодія відвідувачів із багатограним комунікаційним середовищем, яким є сучасні виставкові простори. Автор пропонує науково обґрунтовану концептуальну основу для розуміння цього процесу (*Roppola T., 2012*).

Особливостям репрезентації сучасних війн у військових музеях світу присвячені також численні наукові статті зарубіжних дослідників. Серед найцікавіших авторів варто виділити Джеймса

Скотта, який на прикладі висвітлення збройного конфлікту у Північній Ірландії виділяє три підходи щодо побудови експозиції («святковий», «санітарний» і «реалістичний») до експонування предметів у полкових музеях Північної Ірландії (*Scott J., 2015*).

Польська дослідниця Домініка Чарнецька аналізує сучасні стратегії репрезентації та (ре)інтерпретації минулого, що реалізуються через музейні виставки мілітарних фондкових колекцій (постійні та тимчасові) та наративи, що розвиваються навколо них. Вона робить спробу відповісти на питання про актуальні цілі діяльності військових музеїв (*Czarnecka D., 2019*).

Стратегії формування сучасних експозицій можуть бути використані у повсякденній музейній практиці, в тому числі при відображенні сучасної російсько-української війни.

У різний період часу проблему функціонування військових музеїв України на сучасному етапі розглядали у своїх дослідженнях відомі вітчизняні музеєзнавці В. Карпов (*Карпов, 2017*), В. Машталіп (*Машталіп, 2015*), Л. Міненко (*Міненко, 2014*) та ін.

У спеціальному тематичному випуску «Воєнно-історичного вісника» (том 35 (4) за 2020 р.), присвяченому військовим музеям України, висвітлюється експозиція Національного військово-історичного музею з історії сучасної російсько-української війни (*Льшенко А., Шупік Є., 2020, с. 17–28*). Ряд дослідників аналізують історію створення музеїв вищих військових навчальних закладів, зокрема С. Сегеда та А. Андріяка – колекції Національного університету оборони імені Івана Черняхівського в Києві (*Сегеда С., Андріяка А., 2020, с. 5 – 16*), Ю. Бураков – Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного у Львові (*Бураков Ю., 2020, с. 10*), О. Чечин – Харківського національного університету Повітряних Сил України імені Івана Кожедуба (*Чечин О., 2020, с. 78–91*) та ін.

Діяльність військових музеїв України щодо висвітлення окремих аспектів сучасної російсько-української війни висвітлено у статтях львівських дослідників Ю. Буракова, Л. Питльованої, Я. Терського (*Burakov Y., Pytlovana L., Tersky. Military museums of the Armed forces of Ukraine during the russian-ukrainian war of 2014–2022; Burakov Y., Pytlovana L. Regional features of building museum exhibits on history of the modern Russo-Ukrainian War*).

Безумовно, важливими для даного аналізу також є публікації сучасних дослідницьких інтернет-проектів, таких як фінансованого

ЄС UNREST (*Unsettling Remembering and Social Cohesion in Transnational Europe*), який відстоює консенсусний підхід до травматичної пам'яті, що тягнеться від безодні світових воєн і Голокосту до повоєнного миру і процвітання, а також впровадження інноваційних практик пам'яті. Проєкт активно вивчає і розробляє можливі практики військових музеїв як інституцій, які є центральними елементами цілеспрямованого і саморефлексивного конструювання європейської (а отже, й української) ідентичності (*War Museums*).

Виклад основного матеріалу. Специфіку формування фондів та пошукову діяльність музеїв щодо експонатів російсько-української війни нині визначають сучасні інтернет-технології та віртуальні засоби у представленні історичного минулого.

У жовтні 2021 р. в Україні запустили «Віртуальний музей російської агресії» – сайт, на якому зібрано та проілюстровано факти порушень РФ територіальної цілісності України (*Віртуальний музей російської агресії*). Того ж року в Україні відкрили перший NFT музей війни, в якому поєднали блокчейн-технологію, мистецтво та фіксацію історичних фактів, – «Meta History. Museum of War» (*В Україні запустили VR-музей пам'яті війни*).

На початку квітня 2022 р. МВС України оголосило, що в співпраці з Google розпочало проєкт з оцифрування наслідків російського вторгнення у зруйнованих містах України. Мета проєкту – фіксація воєнних злочинів російських агресорів. Пізніше запустили проєкт 360 war.in.ua, у межах якого створили інтерактивну мапу з фотопанорамами зруйнованих окупантами українських міст.

Автор 360war.in.ua, інформаційний аналітик Тарас Воляннюк, розповів, що в 360 war.in.ua документують злочинні наслідки російської агресії в Україні. У травні компанії Smart Farming та Vkurski Zemli запустили проєкт Rebuild UA, мета якого – оцифрувати, проаналізувати та показати руйнування інфраструктури населених пунктів внаслідок війни Росії проти України.

Особливе місце в сучасних виставках з онлайн-фіксацією займає музейний «воркшоп». Серед організацій, які включилися в цю новітню форму музейної демонстрації, – Український інститут національної пам'яті, Донецька обласна державна адміністрація, Національний музей Революції гідності, Донецький обласний краєзнавчий музей.

Російсько-українська війна триває дев'ятий рік і вже стала частиною нашого життя. В Україні не існує жодного міста, села

чи селища, якого б вона оминула. У зв'язку з цим для музеїв необхідно мати практичні навички та досвід із музеєфікації подій, які ще не завершилися, і так болісно сприймаються мешканцями наших громад. Саме тому відбувся 6-7 грудня 2021 р. (онлайн) дводенний воркшоп, присвячений музеєфікації російсько-української війни (*Воркшоп «Концептуальні засади музеєфікації російсько-української війни»*).

Воркшоп – навчальний захід (нарівні із семінарами, курсами, майстернями), на якому учасники отримують знання самостійно. Дослівний переклад терміна – «робоча майстерня». Основні відмінності воркшопа від заходів іншого типу – висока інтенсивність групової взаємодії, активність і самостійність учасників, актуальний досвід й особисте переживання. Експерт, ведучий, керівник воркшопа допомагає учасникам визначити мету, завдання високопродуктивної майстерні, підбирає методи та прийоми для активного дослідження. Учасники використовують особистий досвід і професійні знання та вміння, наявні в них із теми воркшопа.

Дводенний воркшоп «Концептуальні підходи до музеєфікації російсько-української війни» мав на меті ознайомити з напрацюваннями та досвідом фахівців, які працюють у сфері музеєфікації сучасної війни, отримання практичних навичок та вироблення спільних засад для створення експозицій, присвячених російсько-українській війні.

Воркшоп працював за такими напрямками:

музеєфікація «гарячої» історії: виклики, ризики, принципи підходів;

питання періодизації та термінології російсько-української війни;

методологія фіксації «гарячої» травматичної історії, способи роботи з учасниками подій та інформацією;

створення концепції експозиції та побудова ключового нарративу;

музейне говоріння про війну: мова, тональність, досвід;

дитячі програми у військових музеях;

інклюзивна адаптація музейного контенту.

До участі у воркшопі були запрошені: представники краєзнавчих, історичних і військових музеїв, керівники управлінь культури обласних ОДА. Більш ніж сотня музейників з усіх регіонів України долучилися до цього заходу. Обговорювали проблему, як музей може стати осередком формування пам'яті й місцем проведення освітніх заходів.

«Перед присвяченими сьогоденній боротьбі за незалежність експозиціями, які вже формуються у краєзнавчих, історичних музеях, постало чимало завдань: консолідація суспільства, підтримка високого авторитету тих, хто бореться й уже постраждав від війни, протидія інформаційній агресії та багато інших. Усе це поєднано однією високою місією – боротьбою за національну ідентичність і державну незалежність. Важливо, що працівники музеїв усвідомлюють цю місію і слідує їй. А такі воркшопи для музейників, як цей, можна порівняти з навчаннями військових на полігоні – отримані знання та досвід дуже важливі для роботи над майбутніми музейними виставками», – зазначає заступниця генерального директора Національного музею Революції гідності Ольга Сало (*Воркшоп «Концептуальні засади музеєфікації російсько-української війни»*).

Щодо того, як говорити про травматичні події в різний спосіб, як отримати практичні навички та досвід із музеєфікації цих подій, дискутували на різних рівнях – від регіональних музеїв до загальнонаціональних.

«Практично кожен краєзнавчий музей має експозицію, присвячену подіям російсько-української війни, що склалися як відповідь на виклик часу. Переважну більшість таких експозицій сформовано як меморіальні. Але це лише один із можливих напрямів. Війна та окупація українських територій на сході й півдні країни загострили потребу створення майданчиків для діалогу на тему «гарячої» історії. І музеї мають потенціал як найвдаліший простір для таких дискусій», – сказала начальниця управління інституційного забезпечення політики національної пам'яті Українського інституту національної пам'яті Наталія Іванченко (*Воркшоп «Концептуальні засади музеєфікації російсько-української війни»*).

Експерти та музейники під час воркшопу поділилися тим, які підходи використовують при створенні музейних композицій та музеїв про сучасну війну, розповіли про термінологію та досвід роботи з темою сучасної війни. Зокрема Український інститут національної пам'яті разом із партнерами цього року створив віртуальний музей російської агресії, який є джерелом верифікованої інформації про війну.

«Є три ключові засади музеєфікації російської-української війни. Перша – це усвідомлення того, що війна триває, а отже,

будь-яка експозиція незавершена. Друга – метою музеєфікації війни є історична правда про складну, «гарячу» історію. Третя – кожна музейна експозиція, яку буде створено, може служити засадам перехідного правосуддя», – вважає голова Українського інституту національної пам'яті Антон Дробович (*Як розповідати про російсько-українську війну у музеях*). Напрацювання семінару допоможуть у створенні як нових музеїв, так і окремих виставок, експозицій.

Важливим напрямом представлення сучасних експозицій стали зарубіжні презентації. Це стосується як роботи окремих музеїв, так і окремих фондів, європейських та світових прес-центрів, індивідуальних фондів та ін.

Зокрема, центром такої виставкової діяльності в Європі стала голландська Гаага, де відбулася виставка про перші сто днів російської війни в Україні. На виставці були представлені роботи фотокореспондентів і карикатуристів як українських, так і іноземних митців та фотографів (*У Нідерландах відкрилася виставка українського мистецтва під час війни*). Окремо на виставці автори порушують питання свободи слова, демократії та ін. Виставка була створена прес-агентством ANP, Музеєм комунікації (Beeld en Geluid Den Haag) у Гаазі та платформою карикатуристів Cartoon Movement за підтримки муніципалітету Гааги.

Також в Гаазі у Музеї комунікації пройшла виставка «Війна в Україні: очима художників», де представлені твори українського видавництва мальовисів UA Comix, що присвячені розв'язаній росією війні в Україні (*Повідомлення кореспондента Укрінформу в Гаазі*).

На виставці в Гаазі представлені світлини про початок російського вторгнення в Україну, обстріли ворожими військами та знищення ключових українських об'єктів інфраструктури, проведення масованих обстрілів житлових районів українських міст і селищ із використанням артилерії, реактивних систем залпового вогню та балістичних ракет.

Представлені твори сучасних українських художників, які в режимі реального часу документують гуманітарну катастрофу в Україні, спричинену нападом росії, та спонукають міжнародну аудиторію до діалогу про Європу як про «наш спільний дім» (виставка була організована Укрінформом – керуюча партнерка агентства PORT Agency Юліана П'яних.)

Щодо організацій виставок в Європі, Ю. П'яних зазначала: «...організаторам дуже важливо проїхати по таких європейських столицях, таких ключових точках, як Берлін, Рим, Амстердам і Париж. Почали з Берліна тому, що тут «не дуже проста політична ситуація: німецьке суспільство тисне на політичні партії, які потім приймають рішення. Тож було важливо, щоб саме суспільство побачило, як війна виглядає очима українців» (*У Берліні відкрили виставку українських митців про війну*).

Тогочасний міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко про виставкову зарубіжну діяльність сказав: «Сьогодні на очах мільйонів українців твориться історія. Історія, яку потім ми передаватимемо наступним поколінням. Але хід цих подій залежить від усього світу. Бо зараз Україна виступає тим самим щитом, що стримує ворога від просування далі. Ось тому й допомога нашій державі – внесок у наше спільне безпечне майбутнє» (*У Берліні відкрили виставку українських митців про війну*).

Особливе значення в інформаціях про російсько-українську війну займає дитяча тематика. У Страсбурзі у Grande Salle de l'Aubette до Дня Європи відкрилася виставка унікальної колекції ляльок-мотанок «Українські ляльки мандрують світом», евакуйованих з Миколаєва з-під російських бомбардувань.

Авторкою проекту «Ляльки в костюмах країн Європи» стала викладачка з української школи «Еллісів» в Осло Ніна Хаген. Вона зауважила, що ця виставка подорожувала містами України до лютого 2022 р. і пройшла кілька українських міст, таких як Черкаси, Київ, Чернівці та Ужгород. 24 лютого 2022 року, у день повномасштабного нападу рашистів, ляльки знаходились у місті Миколаєві; мистецька подорож була перервана злочинним вторгненням московитів на суверенну українську територію.

За словами Хаген, ляльки врятувала родина Валентина та Андрія Васильєвих. Чоловік пані Валентини – Андрій – ризикував своїм життям, поїхав спеціально до Миколаєва за 300 км і під обстрілами вивозив коробки з ляльками. «Потім все надіслали з Миколаєва до м. Бремена, Німеччина, до народної майстрині Тетяни Золочевської, яка є організатором виставки; згодом – поштою до французького Ельзасу. Тетяна Золочевська надає виставці фінансову допомогу з особистих коштів, сприяє розвитку лялькарства», – написала Ніна Хаген (*У Франції покажуть колекцію ляльок-мотанок, евакуйованих з Миколаєва*).

Над виставкою також працювали страсбурзька асоціація PromoUkraine разом з кураторкою виставки – майстринею з виготовлення традиційної народної ляльки-мотанки Іванкою Піняк. Зарубіжні презентації виставок з російсько-української війни стали важливим чинником інформування населення країн Західної Європи про сучасні події в Україні.

Висновки. Отже, пошукова діяльність щодо комплектації та висвітлення музейними засобами історії російсько-української війни розпочалася у 2014 р. після початку агресії рашистів проти нашої держави і продовжувалась в наступні роки; особливо зросла кількість фондкових матеріалів протягом 2022 – 2023 років після повномасштабної агресії росії.

Комплектація фондів матеріалами з історії російсько-української війни здійснювалася відповідно до фондкових груп окремих музеїв (історичних, військових, краєзнавчих). Виставкова діяльність музеїв була пов'язана з розширенням експозиційних площ і створенням на відкритих платформах чи спеціальних палатках виставок (переважно військової техніки).

Особливого значення у військовому музейництві набули демонстрації експонатів чи висвітлення подій шляхом їх представлення за допомогою інтернет-ресурсів (активна і змінна експозиція та ін.). Експозиційна діяльність в Європі та Північній Америці стала важливим чинником інформування місцевого населення про Україну та трагічні наслідки російсько-української війни.

Пошук і застосування нових технологій у висвітленні війни засобами музейної експозиції сприятиме об'єктивному вивченню подій героїчної боротьби українського народу за незалежність у роки сучасної російсько-української війни.

Використані посилання

Бураков Ю. (2020). Музей Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного у системі військово-історичної роботи Збройних Сил України. *Военно-історичний вісник НАОУ*, № 4 (38), с. 68 – 77.

В Україні запустили VR-музей пам'яті війни. Детектор медіа. 18 травня 2022 р. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/29519/2022-05-18-v-ukraini-zapustyly-vr-muzej-pamyati-viyny/> [дата звернення 19.08.23].

Віртуальний музей російської агресії. URL: <https://rusaggression.gov.ua/ua/home.html> [дата звернення 19.08.23].

Воркшоп «Концептуальні засади музеєфікації російсько-української війни». Ukrainian Institute of National Remembrance. URL: <https://www.youtube.com/c/UINPOfficial> [дата звернення 19.08.23].

Льєнко А. Б., Щупік С. О., Шатілов Є. В. (2020). Висвітлення воєнної історії України у експозиції Національного військово-історичного музею. Воєнно-історичний вісник НАОУ, № 4 (38), с. 17 – 28.

Карпов В. (2017). Музейна справа у Збройних Силах України (1996 – 2006). Київ, 96 с.

Маиталір В. В. (2015). Культурно-музезнавчий аспект формування військово-історичних музеїв в Україні. Питання історії науки і техніки. № 4, с. 48 – 61.

Міненко Л. М. (2014). Становлення і розвиток Національного військово-історичного музею України (1995–2013 рр.). Автореф... доктора історичних наук. Київ.

Сегеда С. П., Андрияка А. М. (2020). Військово-історичний музей – реальна частина буття Національного університету оборони імені Івана Черняхівського. Воєнно-історичний вісник НАОУ, № 4 (38), с. 5 – 16.

У Берліні відкрили виставку українських митців про війну. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3477699-u-berlini-vidkrili-vistavku-ukrainskih-mitciv-pro-vijnu.html> [дата звернення 19.08.23].

У Нідерландах відкрилася виставка українського мистецтва під час війни. Укрінформ. 07.07.2022 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3524263-u-niderlandah-vidkrilasa-vistavka-ukrainskogo-mistectva-tvoriv-pid-cas-vijni.html> [дата звернення 19.08.23]

У Франції покажуть колекцію ляльок-мотанок, евакуйованих з Миколаєва. Укрінформ. 05.05.2022 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3475566-u-francii-pokazut-kolekciu-lalok-evakujovanih-z-mikolaeva.html> [дата звернення 19.08.23].

Чечин О. А. (2020). Історія музею Харківського національного університету Повітряних Сил України імені Івана Кожедуба. Воєнно-історичний вісник НАОУ, № 4 (38), с. 78 – 91.

Як розповідати про російсько-українську війну у музеях: УІНП провів воркшоп для працівників культури та освіти. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/povnyu/yak-rozprovidaty-pro-rosiysko-ukrayinsku-viynu-u-muzeyah-uinp-proviv-vorkshop-dlya-pracivnykiv-kultury-ta-osvity> [дата звернення 19.08.23].

A companion to museum studies / Ed. by S. Macdonald (2006). Malden, MA: Blackwell Pub.

Burakov Y., Pytlova L. (2023). Regional features of building museum exhibits on history of the modern Russo-Ukrainian War. SKHID Vol. 5 (1), p. 51-57.

Burakov Y., Pytlova L., Tersky S. (2022). Military museums of the Armed forces of Ukraine during the russian-ukrainian war of 2014 – 2022. Museologica Brunensia. Vol. 11 number 02, p.34 – 42.

Czarnecka D. (2019). What are military museums for? polish, romanian and bulgarian case studies/ Revue des Études Sud-Est Européennes, vol. 57, no. 1-4, pp. 39–50.

Roppola T. (2012). Designing for the Museum Visitor Experience. New York: Routledge, 321 p.

Scott J. (2015). Objects and the Representation of War in Military Museums. Museum & Society, 13 (4) 489-502.

War Museums. URL: <http://www.unrest.eu/work-packages/wp-4/> [дата звернення 19.08.23]

References

Burakov Yu. (2020) Muzei Natsionalnoi akademii sukhopotnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho u systemi viiskovo-istorychnoi roboty Zbroinykh Syl Ukrainy. *Voienno-istorychnyi visnyk NAOU*, № 4 (38) – 2020, s. 68 – 77. (ukr).

V Ukraini zapustyly VR-muzei pamiaty viiny. *Detektor media*. 18 travnia 2022 r. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/29519/2022-05-18-v-ukraini-zapustyly-vr-muzei-pamyati-viyny/> (ukr).

Virtualnyi muzei rosiiskoi ahresii. URL: <https://rusaggression.gov.ua/ua/home.html> (ukr).

Vorkshop «Kontseptualni zasady muzeiefikatsii rosiisko-ukrainskoi viiny». Ukrainian Institute of National Remembrance. URL: <https://www.youtube.com/c/UINPOfficial> (ukr).

Iliencko A., Shchupik Y., Shatilov Y. (2020). Vysvitlennia voiennoi istorii Ukrainy u ekspozytii Natsionalnoho viiskovo-istorychnoho muzeiu. *Voienno-istorychnyi visnyk NAOU*, № 4 (38), s. 17 – 28. (ukr).

Karpov V. (2017). *Muzeina sprava u Zbroinykh Sylakh Ukrainy (1996 – 2006)*. Kyiv, 96 s. (ukr).

Mashalir V. (2015). Kulturno-muzeieznavchyi aspekt formuvannia viiskovo-istorychnykh muzeiv v Ukraini. *Pytannia istorii nauky i tekhniky*. № 4, s. 48 – 61. (ukr).

Minenko L. (2014). *Stanovlennia i rozvytok Natsionalnoho viiskovo-istorychnoho muzeiu Ukrainy (1995–2013 rr.)*. Avtoref... doktora istorychnykh nauk, Kyiv (ukr).

Seheda S., Andriiaka A. (2020). Viiskovo-istorychnyi muzei – realna chastyna buttia Natsionalnoho universytetu oborony imeni Ivana Cherniakhovskoho. *Voienno-istorychnyi visnyk NAOU*, № 4 (38), s. 5 – 16. (ukr).

U Berlini vidkryly vystavku ukrainskykh myttsiv pro viinu. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3477699-u-berlini-vidkrili-vistavku-ukrainskih-mitciv-pro-vijnu.html> (ukr).

U Niderlandakh vidkrylasia vystavka ukrainskoho mystetstva pid chas viiny. *Ukrinform*. 07.07.2022 r. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3524263-u-niderlandah-vidkrylasia-vistavka-ukrainskogo-mistectva-tvoriv-pid-cas-vijni.html> (ukr).

U Frantsii pokazhut kolektsiiu lialok-motanok, evakuiovanykh z Mykolaieva. *Ukrinform*. 05.05.2022 r. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3475566-u-francii-pokazut-kolekciu-lalok-evakuiovanih-z-mikolaieva.html> (ukr).

Chechyn O. (2020). *Istoriia muzeiu Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl Ukrainy imeni Ivana Kozheduba*. *Voienno-istorychnyi visnyk NAOU*, № 4 (38), s. 78 – 91. (ukr).

Yak rozpovidaty pro rosiisko-ukrainsku viinu u muzeiakh: UINP proviv vorkshop dlia pratsivnykiv kultury ta osvity. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/yak-rozpovidaty-pro-rosiysko-ukrayinsku-viynu-u-muzeyah-uinp-proviv-vorkshop-dlya-pratsivnykiv-kultury-ta-osvity> (ukr).

A companion to museum studies / Ed. by S. Macdonald (2006). Malden, MA: Blackwell Pub. (in engl).

Burakov Y., Pytlova L. (2023). Regional features of building museum exhibits on history of the modern Russo-Ukrainian War. *SKHID Vol. 5 (1)*, s. 51-57. (in engl).

Burakov Y., Pytlova L., Tersky S. (2022). Military museums of the Armed forces of Ukraine during the Russian-Ukrainian war of 2014–2022. *Museologica Brunensia*. Vol. 11, number 02, s.34 – 42. (in engl).

Czarnecka D. (2019). What are military museums for? Polish, Romanian and Bulgarian case studies. *Revue des Études Sud-Est Européennes*, vol. 57, no. 1 – 4, pp. 39–50. (in engl).

Roppola T. (2012). *Designing for the Museum Visitor Experience*. New York: Routledge, 321 s. (in engl).

Scott J. (2015). Objects and the Representation of War in Military Museums. *Museum & Society*, 13 (4), 489-502. (in engl).

War Museums). URL: <http://www.unrest.eu/work-packages/wp-4/>. (in engl).

Burakov Yu., Gnevasheva A.

NEW TECHNOLOGIES FOR COVERING THE MODERN RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN MUSEUM EXHIBITIONS

The article analyzes new technologies in the construction of expositions and exhibitions dedicated to the events of the modern Russian-Ukrainian war (2014-2023). It is emphasized that the specifics of the formation of collections and the activities of museums in search of artifacts of the Russian-Ukrainian war are now determined by modern Internet technologies and virtual tools. The author emphasizes the importance of the newest forms of discussion of exhibition activities, such as museum "workshops". An important area of presenting contemporary exhibitions on the history of the Russian-Ukrainian war is the presentation of exhibitions of Ukrainian museums abroad. The exhibition activities of museums involve the enlargement of exhibition space and the creation of various exhibitions (mainly of military equipment) on open platforms or special tents. Internet resources have become especially important in military museums. The activities of military museums help people to understand the causes of the tragedy of the Russian-Ukrainian war. The expositions highlight the historical truth about the sacrifice and heroism of the Ukrainian people in the fight against rashism, and contribute to the national and patriotic education of citizens. Studying the history of the Russian-Ukrainian war is an urgent task. The search for and application of new technologies in the coverage of the war by using museum exhibits will help to objectively study the events of the heroic struggle of the Ukrainian people. It is concluded that the search for the acquisition and coverage of the history of the Russian-Ukrainian war by museum means began in 2014 after the outbreak of the Russian aggression against our country and especially increased in 2022-2023 during Russia's full-scale aggression against Ukraine.

Keywords: exhibition activities, military museums, museology, museum exhibitions, museum workshop, national-patriotic education, Russian-Ukrainian war.